

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы прарэктар

УА «Беларускі дзяржаўны
ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

_____ В. М. Міхееў

«___» _____ 2013 г.

Рэгістрацыйны № ВД-___ / вуч.

ЛІНГВІСТЫЧНЫ АНАЛІЗ МАСТАЦКАГА ТЭКСТУ

*Вучэбная праграма
на спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-04 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (філалогія і лінгвістыка),
спецыялізацыі 1-23 01 11-04 01 Беларуская мова і літаратура*

Мінск
БДУКМ
2013

Складальнікі:

В. А. Гуліцкая, прафесар кафедры беларускай філалогіі і сусветнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

А. М. Пісарэнка, прафесар кафедры беларускай філалогіі і сусветнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук

Рэцэнзенты:

Г. К. Семянькова, дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі «Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

С. А. Паўлава, дацэнт кафедры менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Рэкамендавана да зацвярджэння:

кафедрай беларускай філалогіі і сусветнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 5 ад 19.05.2012 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 1 ад 24.09.2012 г.)

Адказны за рэдакцыю *В. Б. Кудласевіч*

Адказны за выпуск *В. А. Гуліцкая*

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту» арыентуе будучага настаўніка-філолага на ўважлівае стаўленне да мовы (лінгвааналіз пачынаецца з каментарыяў менавіта моўных цяжкасцей), на вызначэнне матываванасці ўжывання маўленчых адзінак розных узроўняў, што спрыяе свядомаму прачытання і засваенню тэкстаў розных жанраў.

Галоўная *мэта* дысцыпліны – тлумачэнне мастацкіх твораў, выяўленне іх адзінства формы і ідэйна-эмацыянальнага зместу праз маўленчую адметнасць. Вучэбны курс «Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту» арганічна звязвае і істотна дапаўняе іншыя філалагічныя дысцыпліны: «Сучасную беларускую літаратурную мову», «Культуру мовы», «Стылістыку беларускай мовы», «Беларускую літаратуру», «Сусветную літаратуру».

Змест дысцыпліны абумоўлены наступнымі *задачамі*:

– даць студэнтам неабходныя веды пра найважнейшыя асаблівасці мастацкага тэксту;

– выявіць адметнасць моўнага аналізу і яго адметнасць у параўнанні з тэксталагічным, літаратуразнаўчым, лінгвакультуралагічным і інш.;

– азнаёміць з метадыкай лінгвааналізу;

– прадэманстраваць магчымасці фанетычных, лексічных, фразеалагічных, граматычных узроўняў мовы пры стварэнні вобразаў, выяўленні аўтарскіх пачуццяў;

– засяродзіць увагу на жанравых і маўленчых адметнасцях тэкстаў розных падстыляў (празаічнага, паэтычнага, драматургічнага);

– выпрацаваць навыкі самастойнага аналізу мастацкіх твораў.

У выніку вывучэння дысцыпліны выпускнік павінен *ведаць*:

– метадычныя прыёмы, карыстанне якімі спрыяе больш удумліваму прачытання, больш глыбокаму засваенню мастацкага тэксту;

– класіфікацыйныя прыкметы падстыляў і жанраў мастацкага стылю;

– экспрэсіўныя магчымасці фанетычнага ўзроўню мовы;

– паняцці: тэматычная лексіка, лексіка абмежаванага ўжытку, устарэлая лексіка, неалагізмы;

– сродкі стварэння слоўнай экспрэсіі і прыёмы, заснаваныя на іх;

– віды і функцыі тропаў;

– тыпы сінтаксічных канструкцый;

– стылістычныя фігуры і мэты іх ужывання ў мастацкім радку;

– функцыі фразем, разнастайнасць аўтарскага абнаўлення ўстойлівых выказаў;

умець:

– карыстацца ўсімі метадамі і прыёмамі лінгвааналізу;

– вызначаць жанр мастацкага твора;

– выяўляць нематываваныя і матываваныя маўленчыя адхіленні ад норм літаратурнай мовы;

– размяжоўваць і кваліфікаваць моўныя факты фанетычнага, лексіка-фразеалагічнага, граматычнага ўзроўня мовы;

– акрэсліваць ролю маўленчых адзінак, у тым ліку тропы, у канкрэтнай сітуацыі, у цэлым тэксце;

– вызначаць стылеўтваральныя/прадуктыўныя моўныя з’явы ў мастацкім радку;

– усведамляць адзінства формы і зместу твораў;

– самастойна аналізаваць мастацкі тэкст.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне дысцыпліны «Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту» ўсяго адводзіцца 90 гадзін, з якіх 50 гадзін – аўдыторныя заняткі (20 лекцый, 30 практычных), 40 гадзін – на самастойную работу, для выканання і кантролю якой прадугледжваюцца такія віды работ, як аналіз на ўсіх узроўнях самастойна выбранага студэнтам твора, напісанне замалёвак, эсэ, кароткіх навел, а таксама пры наяўнасці зацікаўленасці, таленту – апавяданняў, п’ес, вершаваных або публіцыстычных твораў, стварэнне невялікіх літаратурна-музычных сцэнарыяў, творчых вечароў з наступным калектыўным абмеркаваннем і аналізам на ўсіх моўных узроўнях. На лекцыйных занятках выкладаецца тэорыя лінгвааналізу на прыкладзе разнастайных тэкстаў беларускай літаратуры. З мэтай павышэння актыўнасці студэнтаў маналагічнае выкладанне матэрыялу на лекцыйных занятках максімальна чаргуецца з разгорнутымі дыялогамі і нават дыскусіямі, у час якіх студэнты авалодваюць прамоўніцкім майстэрствам, навыкамі нязмушаных, свабодных аргументаваных зносін. На практычных занятках студэнты пад кіраўніцтвам выкладчыка аналізуюць творы розных падстыляў і жанраў. Прымяненне розных па змесце, форме і спосабах новых сучасных тэхналогій будзе фарміраваць у студэнтаў моўную камунікатыўную і лінгвакультуралагічную кампетэнцыю. Выкарыстанне відэа- і аўдыясродкаў паспрыяе рацыянальнаму размеркаванню вучэбнага часу і, уздзеянчаючы на зрокавую і слыхавую памяць, забяспечыць доўгатэрміновае засваенне матэрыялу.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		
	усяго	лекц.	практ. зан.
<i>Тэма 1.</i> Лінгвістычны аналіз тэксту, яго змест і задачы	4	2	2
<i>Тэма 2.</i> Спецыфіка літаратуразнаўчага і іншых відаў аналізу	4	2	2
<i>Тэма 3.</i> Агульныя заканамернасці лінгвааналізу	4	2	2
<i>Тэма 4.</i> Асаблівасці аналізу паэтычнага твора	6	2	4
<i>Тэма 5.</i> Адметнасць аналізу праявічнага твора	8	2	6
<i>Тэма 6.</i> Асаблівасці аналізу драматургічнага твора	6	2	4
<i>Тэма 7.</i> Лінгвістычны аналіз мовы твораў на розных узроўнях	4	2	2
<i>Тэма 8.</i> Лексіка-стылістычны ўзровень мовы твораў	6	2	4
<i>Тэма 9.</i> Фразеалагічны ўзровень мовы твораў	4	2	2
<i>Тэма 10.</i> Граматычны ўзровень мастацкага тэксту	4	2	2
Разам...	20	30	50

ЗМЕСТ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Тэма 1. Лінгвістычны аналіз тэксту, яго змест і задачы

«Лінгвістычны аналіз мастацкага тэксту», яго змест і задачы:

а) прадмет і задачы курса; б) віды аналізу мастацкага тэксту; в) спецыфіка лінгвааналізу ў адрозненне ад літаратуразнаўчага і стылістычнага; г) галоўны аб'ект лінгвааналізу.

Тэксталагічны аналіз вершаў Я.Купалы: а) выяўленне асноўнага аўтарскага тэксту; б) вывучэнне творчай індывідуальнасці пісьменніка; в) назіранне за станаўленнем твора, эвалюцыяй яго вобразаў.

Тэма 2. Спецыфіка літаратуразнаўчага і іншых відаў аналізу

Літаратуразнаўчы аналіз вершаў Я.Коласа: а) вывучэнне асаблівасцей жанру; б) даследаванне кампазіцыйных прыёмаў аўтара і прынцыпаў стварэння мастацкага вобраза; в) характарыстыка праблематыкі твора, яго ідэйнага зместу, сюжэта; г) вывучэнне вобразных сродкаў мовы – тропаў і фігур.

Лінгвакультуралагічны падыход пры вывучэнні твора і экстралінгвістычны каментарый асобных частак тэксту і ўсяго твора.

Тэма 3. Агульныя заканамернасці лінгвааналізу

Агульныя заканамернасці лінгвааналізу: а) вызначэнне жанраў, тлумачэнне назваў твораў, іх тэмы, ідэі; б) прынцып гістарызму; в) выяўленне і апісанне моўных скарбаў твораў; г) антрапонімы ў творы; д) традыцыйнасць словаўтварэння; е) прынцып навізны.

Тэма 4. Асаблівасці аналізу паэтычнага твора

Асаблівасці аналізу паэтычнага твора: а) асаблівасці вершаванай мовы; б) прынцып гістарызму; в) паэтычныя традыцыі і наватарства; г) лексіка-фразеалагічная варыянтнасць у вершаванай мове; д) залежнасць моўных сродкаў, выкарыстаных у мастацкім творы, ад яго тэмы, жанру, мастацкай і ідэйнай пазіцыі аўтара.

Тэма 5. Адметнасць аналізу праяічнага твора

Адметнасць аналізу праяічнага твора: а) мастацкі тэкст як пэўная інфармацыя і вобразная сістэма; б) мова аўтара – аснова мастацкага твора; в) сэнсавыя змяненні, пераўтварэнні слоў у тэксце; г) паняцце стылізацыі; своеасаблівасць маўлення персанажаў; д) сродкі стварэння гумару і сатыры ў творы.

Тэма 6. Асаблівасці аналізу драматургічнага твора

Адметнасць драматургічнага тэксту: мова аўтара як сродак індывідуалізацыі маўлення персанажаў і як спосаб выўлення аўтарскай манеры пісьма. Аналіз драматургічнага твора: а) мова персанажаў: лексічная і сінтаксічная адметнасць; тропы як сродак стылізацыі; фраземы як прадуктыўны сродак маўлення персанажаў; б) аўтарская мова: змест і функцыя рэмарак.

Тэма 7. Лінгвістычны аналіз мовы твораў на розных узроўнях

Рознаўзроўневы лінгвістычны аналіз мовы мастацкіх твораў. Фанетычны ўзровень літаратурных тэкстаў. Фоніка як сродак стварэння экспрэсіі і вобразнасці мастацкіх, у прыватнасці паэтычных, твораў: а) гукавая арганізацыя мовы ў вершах Я. Коласа «Лес», «Мяцеліца», «Першы гром»; б) гукапіс вершаў М.Багдановіча «Завіруха», Р.Барадуліна «Возера Звонь» ці інш. Прыёмы гукапісу (асанансы, алітэрацыі, гукавыя анафары і эпіфары, разнастайныя інтанацыйныя малюнкi, складападзел і інш.).

Тэма 8. Лексіка-стылістычны ўзровень мовы твораў

Лексіка-стылістычны ўзровень мовы твораў. Сістэмныя адносіны ў лексіцы як сродак стварэння сродкаў слоўнай выразнасці і тропы. Маўленчыя асаблівасці паэма Я. Купалы: а) частотнасць ужывання слоў розных лексіка-семантычных груп у паэме «Курган»; б) характарыстыка складу лексікі паэмы; в) актыўная і пасіўная лексіка, аргументацыя яе ўжывання; г) мнагазначныя словы і іх выкарыстанне ў кантэксце; д) семантычныя зрухі ў слове; е) сінонімы, іх дакладнасць і мэтазгоднасць ужывання ў паэме; ж) лексічныя вобразныя сродкі мовы, мэты іх ужывання.

Тэма 9. Фразеалагічны ўзровень мовы твораў

Устойлівыя выразы з узуальнай і аказіянальнай функцыяй. Выяўленне аўтарскіх спосабаў абнаўлення фразем. Традыцыйныя перыфразы, прыказкі, прымаўкі ў мастацкім тэксце і іх функцыя.

Тэма 10. Граматычны ўзровень мастацкага тэксту

Граматычны ўзровень мастацкага тэксту. Адметнасць мастацкага форма- і словаўтварэння. Разнастайнасць сінтаксічных канструкцый як крыніца стылізацыі. Сінтаксічныя фігуры як сродак стварэння эmfатычнай інтанацыі мастацкага радка: а) частотнасць ужывання розных часцін мовы ў паэме «Тарас на Парнасе» ці іншыя творы; б) варыянтнасць марфалагічных форм; в) выкарыстанне слоў з памяншальна-ласкавымі фармантамі; г) адметныя прыназоўнікава-склонавыя канструкцыі; д) сінтаксіс паэмы; е) лагічны націск і яго роля.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Лепешаў, І. Я.* Лінгвістычны аналіз тэксту : вучэб. дапам. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Выш. шк., 2009. – 287 с.
2. *Малажай, Г. М.* Лінгвістычны аналіз тэксту : вучэб. дапам. / Г. М. Малажай. – Мінск : Выш. шк., 1992. – 270 с.
3. *Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу.* – Мінск : БДУ, 2005. – 213 с.

Дадатковая

1. *Абабурка, М. В.* Тэарэтычныя асновы беларускай лінгвістычнай тэксталогіі : дапаможнік / М. В. Абабурка. – Магілёў : МДУ, 2003. – 127 с.
2. *Багамолава, А. М.* Стылістыка і культура беларускага маўлення : вучэб. дапам. / А. М. Багамолава, Г. К. Семянькова. – Мінск : Изд-во Гревцова, 2012. – 301 с.
3. *Виноградов, В. В.* О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – М. : Худож. лит., 1959. – 654 с.
4. *Москвин, В. П.* Стилистика русского языка. Теоретический курс / В. П. Москвин. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 631 с.
5. *Романова, Н. Н.* Стилистика и стили : учеб. пособие ; словарь / Н. Н. Романова, А. В. Филиппов. – М. : Флинта : МПСИ, 2006. – 416 с.
6. *Станкевіч, А. А.* Рыторыка : вучэб. дапам. / А. А. Станкевіч. – Мінск : РІВШ, 2010. – 315 с.
7. *Цікоцкі, М. Я.* Стылістыка беларускай мовы : вучэб. дапам. для фак. журналістыкі / М. Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Універсітэцкае, 1995. – 294 с.
8. *Шанский, Н. М.* Лингвистический анализ художественного текста : учеб. пособие / Н. М. Шанский. – Л. : ЛГУ, 1984. – 160 с.

Слоўнікі

1. *Арашонкава, Г. У.* Кароткі слоўнік беларускай мовы : Правапіс. Вымаўленне. Націск. Словазмяненне. Словаўжыванне / Г. У. Арашонкава ; пад рэд. В. І. Рабкевіча. – Мінск : Мастац. літ., 1994. – 367 с.

2. *Беларуская мова : энцыклапедыя.* – Мінск : БелЭн, 1994. – 655 с.
3. *Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы / склад. Ф. М. Янкоўскі.* – 3-е выд. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 492 с.
4. *Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў : Каля 25 тыс. слоў і тэрмінаў : у 2 т.* – Мінск : Беларус. энцыкл., 1999. – Т. 1. – 284 с. ; Т. 2. – 346 с.
5. *Гаўрош, Н. Слоўнік эпітэтаў беларускай мовы / Н. Гаўрош.* – Мінск : Выш. шк., 1998. – 586 с.
6. *Грабчыкаў, С. М. Слоўнік паронімаў беларускай мовы / С. М. Грабчыкаў.* – Мінск : Нар. асвета, 1994. – 478 с.
7. *Клышка, М. К. Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў / М. К. Клышка.* – Мінск : Радыёла-плюс, 2005. – 672 с.
8. *Лазоўскі, М. У. Слоўнік антонімаў беларускай мовы / М. У. Лазоўскі.* – Мінск : Універсітэцкае, 1994. – 354 с.
9. *Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы : у 2 т. : Каля 6000 фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў.* – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 1993. – Т. 1. – 590 с. ; Т. 2. – 607 с.
10. *Старычонак, В. Д. Слоўнік амонімаў беларускай мовы / В. Д. Старычонак.* – Мінск : Выш. шк., 1991. – 255 с.
11. *Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк.* – Мінск : Выш. шк., 1990. – 224 с.
12. *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : Больш за 65 000 слоў / Акад. навук Беларусі, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; Г. М. Бунчук, М. Н. Крыўко, З. М. Кудрэйка [і інш.] ; пад рэд. Р. М. Судніка, М. Н. Крыўко.* – Мінск : Беларус. энцыкл., 1996. – 784 с.
13. *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / АН БССР, Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; пад агул. рэд. акад. К. Атраховіча.* – Мінск : БелСЭ, 1978–1984. – Т. 1. – 608 с. ; Т. 2. – 768 с. ; Т. 3. – 672 с. ; Т. 4. – 768 с. ; Т. 5. Кн. 1. – 783 с. ; Т. 5. Кн. 2. – 608 с.
14. *Шкраба, І. Р. Крынічнае слова : беларускія прыказкі і прымаўкі / І. Р. Шкраба, Р. В. Шкраба.* – Мінск : Мастац. літ., 1987. – 286 с.
15. *Янкоўскі, Ф. М. Беларускія народныя параўнанні / Ф. М. Янкоўскі.* – Мінск : Выш. шк., 1973. – 239 с.
16. *Янкоўскі, Ф. М. Крылатыя словы і афарызмы. 3 літаратурных крыніц / Ф. М. Янкоўскі.* – Мінск : Акад. навук БССР, 1960. – 135 с.

Вучэбнае выданне

ЛІНГВІСТЫЧНЫ АНАЛІЗ МАСТАЦКАГА ТЭКСТУ

*Вучэбная праграма
на спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-04 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (філалогія і лінгвістыка),
спецыялізацыі 1-23 01 11-04 01 Беларуская мова і літаратура*

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар Л. М. Мельнік

Падпісана ў друк 2013. Фармат 60x84¹/₁₆.
Папера пісчая № 2. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 0,63. Ул.-выд. арк. 0,37. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
ЛІ № 02330/0003939 ад 19.05.2011.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ